

L'impacte de la pandèmia als museus catalans

Antoni Laporte

20/09/2022

Abstract

La covid-19 va provocar un impacte profund en el sistema cultural i, per extensió, en l'àmbit patrimonial, a Catalunya. El caràcter planetari de la pandèmia ha suposat uns efectes similars a tots els països. El confinament domiciliari, primer, i les limitacions en la mobilitat, durant els dos anys que ha durat la pandèmia, van generar impactes severos en la freqüentació, en els ingressos i molt especialment en els equips de treball. Des de situacions més contundents com l'aturada i els consegüents ERTO fins a la paralització de les activitats, l'empremta de la covid ha marcat un abans i un després en el sector. Cal indicar que els efectes han estat diferents segons tres factors principals: la localització (els museus situats en territoris amb una forta recepció de turistes han patit més), la grandària (gestionar un equip ampli en temps de confinament i teletreball ha estat més complx en les grans organitzacions) i segons la titularitat (tot i que l'impacte ha estat generalitzat i els grans museus de titularitat pública han patit efectes severos, la situació ha estat molt dramàtica entre el ric entramat d'equipaments de titularitat provada que depenen majoritàriament dels ingressos procedents de la freqüentació de visitants). En aquests llargs mesos de pandèmia el sector ha concentrat una part molt considerable dels seus esforços a augmentar i millorar la seva oferta digital. Esperem que la pandèmia hagi servit per consolidar aprenentatges i la posada al dia dels seus recursos digitals.

1. Introducció

El present article té com a objectiu descriure a grans trets els principals impactes que la pandèmia de la covid-19 va tenir en els museus de Catalunya. Les dades que es presenten es refereixen fonamentalment als cent quinze museus registrats que hi havia l'any 2020. En alguns casos se citen dades relatives als altres equipaments patrimonials del país, ja siguin col·leccions, monuments o bé centres d'interpretació.

El 14 de març de 2020 el govern espanyol va declarar l'estat d'alarma, amb el confinament de tota la ciutadania a casa seva i la limitació de la mobilitat a les activitats de primera necessitat. Aquesta circumstància va suposar el tancament dels museus, així com de tots els equipaments culturals del país: biblioteques, teatres, cinemes, auditoris, etcètera.

El Servei de Museus i Protecció de Béns Mobles va adreçar una enquesta⁽¹⁾ a les direccions dels museus per avaluar la magnitud de la tragèdia.

Més del 97% dels museus van manifestar que havien sofert afectacions en els serveis d'atenció al públic i en els serveis educatius. En el mateix apartat de gestió dels públics només el 38% va declarar que el tancament havia afectat les tasques de comunicació, cosa que indica la voluntat i l'interès dels centres per mantenir el contacte amb

els seus públics més propers, ja sigui a través de la web o del correu electrònic. En canvi, les funcions relatives a la gestió de col·leccions (conservació, documentació, restauració) van patir taxes d'afectació inferiors a la gestió dels públics, d'entre el 55 i el 67%.

Els serveis generals van ser els menys afectats, amb unes taxes encara elevades en el cas del manteniment i la neteja (68-70%). En relació amb la seguretat, una funció bàsica atès que es tracta d'uns equipaments una de les funcions de les quals és la protecció del patrimoni cultural, l'informe indica que “tot i que no tots els museus disposen d'empreses de seguretat privada, aquells que sí que en tenen no només les han mantingut, sinó que en algun cas han incrementat els seus serveis”.

D'altra banda, una mica més de la tercera part dels museus declarava patir afectacions en la gestió dels recursos humans i la gestió econòmica. El fet que només el 19% manifestés afectacions en els serveis informàtics és un clar indicador que el món digital es va convertir en el principal camp d'actuació, tant per a les tasques internes com per a la producció d'una oferta en línia que substituís la presencialitat. Així, el 78% dels museus registrats indicaven que havien passat a realitzar les seves tasques en un entorn digital. Ja en aquell moment inicial —feia menys d'un mes des de l'inici del confinament— l'informe constata que “un punt positiu és que part dels museus (33%) estan utilitzant el teletreball per difondre continguts de diferents funcions que els són pròpies”.

El 28 d'abril va començar la desescalada gradual de les restriccions extremes implantades fins al juny, i després de tres mesos de tancament la majoria de museus van començar a reobrir les seves portes.

El dia 3 de juliol de 2020 el Departament de Cultura va aprovar els plans de represa del sector cultural,⁽²⁾ que establien pautes d'actuació per recuperar l'activitat en un context de pandèmia.

L'estat d'alarma va deixar de ser vigent el 21 de juny de 2020. A partir d'aquest moment, Catalunya va recuperar el control sobre les restriccions, que van anar variant segons les consecutives onades de la pandèmia. El ritme de la mobilitat va dependre dels períodes de confinament municipal i comarcal que depenien dels indicadors territorials de la pandèmia.

Aquesta evolució va fer que la recuperació de l'activitat per part dels museus anés a batzegades. Les diferents onades van obrir i tancar l'aixeta. Així, el 30 d'octubre de 2020 entra en vigor la resolució que dicta el confinament perimetral de Catalunya i la limitació de l'entrada i sortida de persones de cada terme municipal els caps de setmana, així com la limitació de la mobilitat al mínim durant la resta de dies. El 14 de desembre de 2020 entra en vigor la resolució que dicta la limitació de l'entrada i sortida de persones de cada comarca els caps de setmana. Durant el Nadal es va permetre la mobilitat a residències de familiars. El 7 de gener de 2021 entra en vigor la resolució que dicta la limitació de l'entrada i sortida de persones de cada municipi.

Aquestes circumstàncies van contribuir a un alentiment de la recuperació de la freqüentació dels museus i equipaments patrimonials molt superior al previst en un inici.

Cal indicar que alguns museus i la majoria de les grans col·leccions vinculades amb el patrimoni Gaudí i de titularitat privada no van reobrir les seves portes després del confinament de manera simultània. Mentre que la majoria dels museus públics van reobrir després del confinament el mes de juny de 2020, els grans equipaments de titularitat privada van endarrerir la reobertura. En la majoria de casos es van veure obligats a sotmetre la seva plantilla a un expedient de regulació temporal de l'ocupació (ERTO). El fet de necessitar plantilles extenses per donar servei a un públic majoritàriament turista que anava tornant amb comptagotes suposava uns elevats costos per posar la maquinària en funcionament. En alguns casos, equipaments com la Sagrada Família, la Pedrera o fins i tot la Fundació Miró van començar reobrint els caps de setmana i no va ser fins a l'estiu de 2021 que van tornar a obrir amb l'horari complet.

Tot seguit es presenten algunes dades relatives als impactes en els equips i en els ingressos, amb una especial atenció als impactes en la freqüentació, i es clou amb unes referències a la resposta digital per part dels museus.

2. Impacte en els equips

Una de les principals derivades del confinament provocat per la pandèmia va ser els canvis en els hàbits de treball, passant de la feina presencial al teletreball. L'enquesta del Servei de Museus comentada anteriorment indica que el 94% dels museus van posar els seus equips a teletreballar. En el 46% dels casos es van establir serveis mínims presencials.

El tancament va tenir conseqüències greus per als treballadors d'alguns museus, que van patir ERTOS i, en ocasions, acomiadaments. Aquestes conseqüències van afectar en major grau les plantilles dels museus i equipaments patrimonials privats i de grans dimensions. Així, la Fundació Miró, el Museu del Joguet de Catalunya, el Museu de la Xocolata, la Fundació Antoni Tàpies, el Teatre-Museu Dalí i el Museu Pau Casals van declarar que havien fet un ERTD ja fos al 100% de la plantilla, en alguns casos, o bé a una part de l'equip, mentre la resta teletreballava.

Pel que fa al personal de les empreses dels serveis externalitzats (atenció al públic, serveis educatius, neteja...), es tracta d'un personal força precaritzat abans de la pandèmia i que en molts casos va perdre la feina. Segons l'enquesta elaborada pel Servei de Museus,⁽³⁾ el 71% dels museus havien suspès temporalment l'encàrrec o la concessió d'alguns dels serveis contractats a empreses externes. Els serveis educatius i de difusió van ser els més afectats: tres museus van tenir el personal extern amb ERTOS i disset amb suspensió temporal.

Cal ressenyar el cas dels museus municipals de Barcelona que van mantenir els contractes de les empreses externalitzades. En efecte, el Decret d'Alcaldia, de 23 de març de 2020, pel qual s'estableixen mesures i criteris addicionals en la contractació del sector públic municipal amb ocasió de l'impacte econòmic i social per la situació de crisi sanitària ocasionada per la covid-19, va establir el manteniment dels contractes subscrits amb les empreses de serveis, cosa que va permetre el manteniment de les condicions laborals dels seus treballadors.

3. Impactes en els ingressos

Des del punt de vista dels ingressos s'han de diferenciar dos tipus de museus, segons el mercat en què desenvolupen la seva activitat. D'una banda, els museus que treballen en el mercat competitiu, amb un gran pes del turisme i preus elevats. I, de l'altra, els que ho fan en el mercat sota el paradigma dels serveis públics, amb preus públics i personal laboral o funcionari.

El primer grup de museus està format pels museus privats però també per alguns museus públics de grans dimensions, mentre que el segon grup està integrat per museus de titularitat pública. Els museus del primer grup són els que més han patit un impacte en els ingressos a causa de la desaparició del públic turista durant molts mesos per culpa de la pandèmia. Es tracta de museus de titularitat privada i els museus públics de grans dimensions. Cal tenir en compte que dels cent quinze museus registrats noranta-nou (86,1%) són de titularitat pública i només setze de titularitat privada.

Resulta paradoxal que els museus públics que més van treballar en estratègies per diversificar els seus públics i les seves fonts d'ingressos amb l'objectiu de minimitzar la dependència de les fonts públiques són els que més van patir la caiguda dels ingressos propis. El tancament els va obligar a reduccions dràstiques, enfront d'altres museus públics depenents de l'administració pública titular que no van patir aquestes reduccions perquè va continuar cobrint tots els costos.

Aquestes circumstàncies van generar dos debats en relació amb el finançament dels museus. El primer va plantejar en quina mesura les administracions públiques havien de cobrir els dèficits dels museus generats per la reducció dels ingressos propis, conseqüència de la davallada de la freqüentació, amb les grans xifres causades per la desaparició dels ingressos procedents dels turistes.

El segon debat es va generar arran de la necessitat d'estimular la visita del públic local: alguns museus van reivindicar la gratuïtat com a estratègia per aconseguir-ho. Entre alguns directors de museus, la voluntat subjacent d'apostar pels museus gratuïts no és nova. És el cas del director del MNAC, que just abans de la reobertura del

museu el juny del 2020 reivindicava(4) redefinir el finançament dels museus i apostava per l'accés lliure als museus, en tant que serveis públics, equiparables als hospitals, les biblioteques i les escoles.

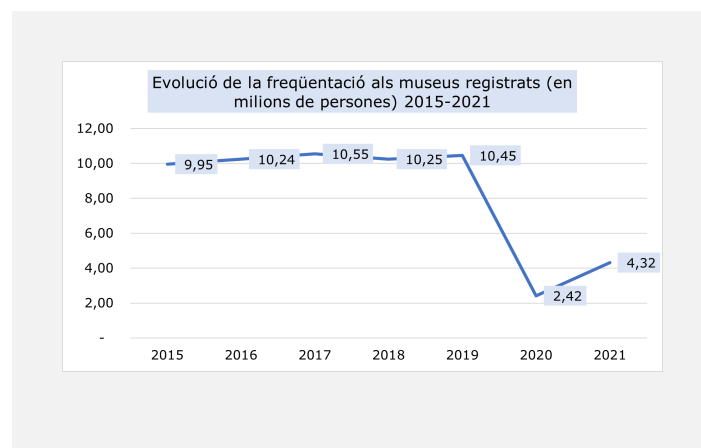
4. Els efectes en la freqüentació

La pandèmia va elevar la incertesa fins a punts desconeguts fins aleshores. A l'inici algunes veus consideraven que es tractaria d'una crisi de curta durada. Així, els primers informes sobre l'impacte elaborats per l'Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya van emetre unes previsions que partien de la hipòtesi d'una lenta recuperació ja a finals de 2020.(5)

En aquest primer informe, elaborat en ple confinament, es va estimar el nombre de visitants que rebrien els museus registrats de Catalunya el 2020, així com les pèrdues de visitants durant els mesos de tancament i la minva de turistes en els mesos posteriors a la reobertura.

Es van presentar tres escenaris, en funció de tres possibles dates de reobertura dels museus: l'1 de juny, l'1 de juliol i l'1 d'agost. L'escenari més optimista (reobertura l'1 de juny) estimava que els museus registrats de Catalunya rebrien el 2020 al voltant de cinc milions de visitants, una pèrdua del 51% dels que van rebre el 2019. A l'altre extrem, l'escenari més pessimista estimava que el total de visitants que rebrien el 2020 els museus reobrint l'1 d'agost seria de 3,3 milions, fet que suposaria una pèrdua del 67,7% dels que van rebre el 2019.

Els efectes de la pandèmia en la freqüentació dels museus i equipaments patrimonials van ser més profunds que els estimats en les previsions. La gran majoria no imaginàvem aleshores que estaríem dos anys llargs per girar pàgina.

Tal com mostra el gràfic, els museus registrats van passar de gairebé 10.452.744 visitants el 2019 a 2.422.367 el 2020, fet que suposa una pèrdua superior al 76%. Cal indicar que aquest descens va ser més acusat en el cas de les col·leccions (79%).

En els territoris on més pes tenia el turisme, els impactes van ser de més dimensió. Barcelona ciutat (-79,1%) va ser el territori amb una davallada més gran de públics el 2020 respecte del 2019, mentre que els territoris menys afectats van ser les Terres de Lleida i Aran (-58,5%) i el Penedès i la Catalunya Central (-61,7%).

Els museus que rebien més volums de públic van ser els que van experimentar una davallada més gran de visitants el 2020 respecte del 2019. Aquest és un altre efecte de la davallada del turisme, que és percentualment més nombrós a mesura que augmenta el volum de visitants.

Les dades de públic per a l'any 2021 permeten observar una certa recuperació de la freqüentació. Així, s'estima que els museus de Catalunya el 2021 han rebut 4.321.399 visitants. Això suposa un augment superior al 78% respecte a 2020. Tanmateix, els visitants rebuts durant el 2021 encara són un 59% inferiors als de 2019.

Cal tenir en compte que l'any 2021 la pandèmia encara va experimentar períodes d'elevada incidència, cosa que va restringir la mobilitat dels ciutadans. L'any 2022 és el primer sense cap restricció i amb la incidència de la

pandèmia més controlada, gràcies a la vacunació massiva de la població.

Per adaptar-se a les noves condicions després del confinament, els museus van treballar per oferir seguretat sanitària als visitants (limitació de la capacitat, recorreguts definits, obligatorietat de l'ús de la mascareta, etcètera), i van ajustar la gestió al nou context amb reserves i compres de tiquets online.

Tots els segments de públic van experimentar una davallada el 2020.

4.1. Turisme versus població local

La pandèmia va tenir un impacte en el turisme exterior. Els confinaments a l'inici i les restriccions de mobilitat posteriors van reduir dràsticament el volum del turisme, tant internacional com de la resta de l'Estat.

L'enquesta de 2020 dels museus de Barcelona(6) permet observar com la davallada en la freqüentació va ser molt més acusada en aquells museus que tradicionalment rebien més públic turista, com el Museu Picasso o la Fundació Miró, enfront dels equipaments més visitats pel públic local, com és el cas del CCCB o el Museu de Ciències Naturals.

Cal indicar que mentre que queia el turisme exterior, es va produir un repunt del turisme interior. Un cop passat el període de confinament, la ciutadania va mostrar una forta necessitat de sortir de casa i gaudir de destinacions pròximes i a l'aire lliure. Aquestes sortides es van anar adaptant als requeriments de les restriccions de la mobilitat.

Aquesta circumstància va fer que, paradoxalment, alguns equipaments augmentessin la freqüentació el mes d'agost de 2020, amb xifres que superaven les del mateix mes l'any 2019. L'Observatori de Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya va analitzar els casos de dotze museus i altres equipaments patrimonials en aquesta situació.(7) Tots els museus analitzats van coincidir que l'increment de la freqüentació era degut a l'augment dels visitants locals i els procedents de la resta de Catalunya, que buscaven principalment activitats a l'exterior, molt participatives i properes (activitats a l'aire lliure combinant natura i cultura, visites guiades, visites teatralitzades, exposicions temporals de temàtiques molt pròximes als visitants i la seva quotidianitat).

Pel que fa al públic local, els museus van portar a terme accions i aliances amb agents del territori, i consideraven molt important la seva presència i participació en les dinàmiques locals per guanyar visibilitat en el seu entorn.

En general, es va observar un increment del públic local en la freqüentació dels museus. L'enquesta anual de 2020 de l'ICUB(8) constata que, si bé el total dels visitants dels museus de Barcelona es va reduir en més d'un 70% el 2020 respecte al 2019, en el cas del públic local aquesta reducció va ser del 25%. Així, el 79% de les persones que van visitar els museus municipals de Barcelona el 2020 procedien de Barcelona i de la resta de Catalunya. Aquest percentatge era del 25% amb anterioritat a la pandèmia. Les dades de 2021(9) apunten a l'inici de la recuperació. Els turistes han començat a retornar gradualment, fet que s'observa en la freqüentació dels museus de Barcelona: els visitants de Barcelona i de la resta de Catalunya cauen fins al 47,2%, mentre que els visitants procedents de l'Estat espanyol i de la resta del món pugen a més del 48%.

Tot indica que aquesta recuperació del turisme iniciada el 2021 continuarà el 2022, any amb unes previsions turístiques que apunten a nivells anteriors a la pandèmia. Segons dades de Turisme de Barcelona,(10) el 78,1% dels turistes que han visitat Barcelona el maig de 2022 declaren que van realitzar visites culturals. Per tant, es pot deduir que aquesta recuperació tindrà un fort impacte en la freqüentació dels museus.

4.2. Grups

La freqüentació dels **grups escolars** es va reduir en més proporció que altres segments l'any 2020 a causa de la pandèmia.

El 2020 els visitants escolars als equipaments patrimonials de Catalunya van caure un 74,5% respecte al 2019,

passant de 2.161.291 a 550.597.⁽¹¹⁾ El museus amb un volum de visitants més elevat van experimentar una davallada superior dels públics escolars. Els museus registrats són els equipaments que van patir una davallada de menor magnitud (-73,2%). En canvi, les col·leccions van patir una davallada superior (91,6%).

L'any 2021 els escolars van començar a visitar museus de nou, principalment els del seu entorn més pròxim, per minimitzar el risc que podia comportar el transport col·lectiu. La normalització progressiva de la situació a les escoles fa preveure una normalització pel que fa a la realització d'activitats fora dels centres i, per tant, un increment de les visites a museus.

Un altre segment que va caure a causa de la pandèmia va ser el dels **grups de gent gran**. Es tracta d'un col·lectiu de risc en relació amb la covid-19, i, per aquesta raó, van suprimir les sortides i els contactes socials durant molt de temps. I això va impactar en les visites als museus. Segons alguns directors i directores de museus consultats a mitjan 2021, aquest col·lectiu encara es mantenia desaparegut del mapa.

4.3. Els fenòmens subjacents

La pandèmia ha tingut un evident impacte en les pràctiques culturals de la ciutadania, incloent-hi la visita a museus i altres equipaments patrimonials. També, però, ha impactat en les motivacions per visitar-los.

En aquest sentit, s'han fet estudis a nivell internacional que analitzen les implicacions de la pandèmia en relació amb els comportaments culturals de les persones. És el cas del l'edició especial de "Culture Track, Culture+Community in a time of crisis",⁽¹²⁾ sobre l'impacte de la crisi de la covid-19 en les pràctiques culturals dels nord-americans. O l'estudi elaborat per The Audience Agency "Between Lockdowns: Attendance by Audience Spectrum Types & Attendance by Distance",⁽¹³⁾ que analitza els models de comportament i la seva evolució entre els diferents períodes de confinament.

A Catalunya, l'"Enquesta de Pràctiques Culturals a Catalunya. Museus i altres equipaments patrimonials" relativa al 2020 indica que el 35% dels catalans majors de 14 anys van declarar haver visitat exposicions, museus, monuments o galeries d'art durant el 2020, 18,4 punts menys que el 2019 (53,4%). Una baixada molt considerable després de diversos anys en què la taxa de visita a museus havia mostrat una tendència creixent sostinguda. També s'observa que, a més de la reducció en la proporció de persones que declara visitar museus, també hi ha una forta disminució en el nombre de visites realitzades. Segurament a causa del temor a sortir de casa provocat per la covid, els majors de 55 anys són el grup que s'ha vist més afectat per la pandèmia amb una pèrdua relativa de gairebé quatre de cada deu visitants respecte al 2019. Així mateix, la pandèmia ha impactat de manera diferent segons el nivell d'estudis de la població, el principal factor sociodemogràfic que discrimina l'interès en visitar museus. En efecte, les persones que més han disminuït la propensió a visitar museus i altres equipaments patrimonials el 2020 respecte al 2019 han estat les que pertanyen a les dues categories que presentaven els nivells de visita més baixos: entre les persones sense estudis i les persones amb primer grau la visita a centres expositius ha caigut en més de la meitat. En canvi, entre les persones amb nivells d'estudis que tenen més propensió a visitar —amb estudis de tercer grau—, la caiguda relativa no arriba a una tercera part.

A nivell de l'Estat espanyol, el Laboratorio Permanente de Públicos de Museos va elaborar un estudi per analitzar els canvis que es van produir en l'hàbit de la visita a museus, amb especial èmfasi en les motivacions que van portar els ciutadans a reprendre o no les seves pràctiques culturals prèvies a la pandèmia, a partir del coneixement i el grau d'implicació de la població amb els museus donant-los suport a re situar-se en el nou escenari.⁽¹⁴⁾ L'enquesta es va realitzar el desembre de 2020, és a dir, sis mesos després de l'aixecament del confinament i poc abans de l'inici de la vacunació.

L'anàlisi comparativa de les persones que visitaven regularment museus abans de la pandèmia i les que ho van fer després del confinament va permetre identificar quatre perfils en relació amb la visita a museus després del confinament:

—Torna a visitar: una mica menys de la meitat dels qui visitaven regularment museus abans de la pandèmia va visitar un museu o una exposició durant els sis mesos posteriors al confinament (10,3%).

—Deixa de visitar: una mica més de la meitat dels qui visitaven regularment museus abans de la pandèmia no van tornar a visitar un museu o una exposició després del confinament (12,3%).

—Nou visitant: sorgeix un nou visitant, una de cada vuit persones que no visitava museus regularment abans de la pandèmia i que, en canvi, van visitar un museu o una exposició després del confinament (12,2%).

—Continua sense visitar: gairebé dues terceres parts dels entrevistats no visitava abans i va continuar sense visitar museus després del confinament (65,3%).

La recerca posa de manifest que el nou visitant de museus després del confinament ha visitat un museu o una exposició com a alternativa enfront de la dificultat per fer turisme en les condicions anteriors a la pandèmia, realitzant una part de les activitats que acostumava a fer quan viatjava. Cal tenir en compte que entre els que van declarar no visitar museus regularment es concentrava una alta proporció de persones que manifestaven visitar museus només quan viatjaven. Així doncs, entre aquest grup hi ha hagut un procés de substitució dels destins internacionals per destins en territori espanyol, tot i mantenint la mateixa gamma d'activitats que es realitzaven en viatges internacionals anteriors a la pandèmia.

La visita a museus, així com les altres pràctiques culturals de la població abans de la pandèmia, tant pel que fa a la tipologia com a la intensitat, s'ha vist afectada principalment pels canvis en l'estat d'ànim de la població a causa de la situació generada per la covid-19.

La recerca ha permès visualitzar que el temor ha estat el principal factor que ha incidit en els canvis de comportament.

Així, la població ha viscut de manera distinta l'impacte de la pandèmia, amb més temor a la interacció social en unes persones que en d'altres. En definitiva, aquelles persones que han tingut més temor a la interacció social han pres més precaucions i han reduït les seves activitats culturals i de lleure fora de la llar després del confinament. D'altra banda, altres persones han tingut una menor percepció de risc a la interacció social i més necessitat de sortir de casa després del llarg període de confinament domiciliari. Així, a partir dels antecedents personals de cadascú en relació amb les seves pràctiques culturals abans de la pandèmia, tant pel que fa a la tipologia com a la intensitat, la sensació de temor ha resultat ser la principal variable que ha diferenciat els comportaments de la població en relació amb la visita a museus. La combinació del temor percebut juntament amb la pràctica de visitar museus abans de la pandèmia de cada persona ha conformat grups diferenciats segons el seu comportament després del confinament.

5. La resposta digital

5.1. Increment de l'oferta

La gran majoria dels museus catalans ja disposaven d'una oferta virtual prèviament a la pandèmia, tant pel que fa a recursos (col·leccions digitalitzades, documentació...) com a activitats (visites virtuals, exposicions virtuals...).

Els museus van reaccionar amb rapidesa, dedicant esforços i recursos a incrementar notablement la seva oferta digital. En la majoria dels casos, la nova oferta va consistir en la reproducció digital d'una oferta ja existent.

Els museus van focalitzar molts dels seus esforços a crear una oferta pedagògica digital, aportant recursos a un públic escolar que també havia passat a ser públic virtual.

Segons un estudi de l'Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya,[\(15\)](#) el 32,5% dels equipaments patrimonials de Catalunya van crear nova oferta pedagògica digital, amb una mitjana de 2,7 activitats per equipament. Gairebé el 30% dels equipaments van adaptar l'oferta pedagògica presencial existent al format digital,

amb una mitjana de 3,1 activitats per equipament.

Els museus registrats han estat la tipologia d'equipaments patrimonials més activa en l'adaptació de l'oferta pedagògica, molt per sobre de les col·leccions i els monuments. Així mateix, els equipaments públics han estat més actius que els privats en la creació de nova oferta pedagògica digital, el 36,9% enfront del 20%.

5.2. Resposta de la demanda

La pandèmia va suposar que, en una primera situació de confinament i durant els llargs mesos de limitacions en la mobilitat, el públic virtual substituís una part del públic presencial. Una qüestió que es va plantejar va ser l'interès per mesurar la repercussió que va tenir l'oferta digital en el públic virtual. Per donar una resposta a aquesta qüestió, l'Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural va elaborar entre febrer i abril de 2020 un estudi per avaluar la resposta ciutadana a la producció cultural digital dels equipaments patrimonials de Catalunya en el període de confinament dels ciutadans i de tancament dels equipaments a causa de la pandèmia.⁽¹⁶⁾ La resposta ciutadana es va avaluar des de dos punts de vista: d'una banda, el nivell de visita a les webs dels museus i equipaments patrimonials i, d'altra banda, el tipus de contingut consultat a les webs.

Per a l'avaluació del volum de visites a les webs es va portar a terme l'anàlisi del trànsit de les webs durant les tres setmanes prèvies al tancament i les sis setmanes següents a l'inici del període de tancament.

La recerca va permetre constatar que el nombre d'usuaris, de sessions i de pàgines vistes durant les sis setmanes després de l'inici del confinament es mantenien sense grans variacions, i sempre per sota de les magnituds prèvies al tancament. Cal tenir en compte que durant les setmanes de tancament dels museus una part molt significativa de les consultes que es feien a les pàgines webs dels museus que es dedicaven a informar-se sobre aspectes d'accessibilitat (horaris, tarifes, com arribar-hi, etcètera) ja no es van fer.

Per tant, tot i que els indicadors d'usuaris, sessions i pàgines vistes indicaven unes magnituds lleugerament inferiors a les d'abans del tancament, es pot deduir que hi va haver un augment del trànsit per consultar continguts de naturalesa més profunda.

A partir del tancament, es va observar un lleuger augment del percentatge de nous usuaris, possiblement relacionat amb els esforços dedicats per part dels museus a fer campanyes per captar nous usuaris, viralitzant els seus continguts a les xarxes socials. Això, unit a la lleugera baixada dels usuaris totals respecte a abans de l'inici del confinament, indicava que no es va aconseguir una recurrència en les visites i bona part dels nous usuaris no es van fidelitzar.

Tenint en compte que les webs en les setmanes posteriors al tancament van buscar substituir l'experiència presencial proporcionant continguts, l'augment moderat registrat de pàgines per sessió indicava un cert èxit durant les tres primeres setmanes després de l'inici del confinament. Tanmateix, durant les tres setmanes següents aquest indicador va tornar a situar-se als nivells previs al confinament.

Es pot concloure, doncs, que la nova oferta digital no va tenir l'impacte que es podia esperar entre el públic, en un moment en què no tenia accés a l'oferta presencial. Cal tenir en compte que la competència en les pantalles era enorme en aquells moments.

Un segon estudi⁽¹⁷⁾ analitzava la tipologia de pàgines visitades: les visites a pàgines d'accés es van reduir dràsticament, mentre que van augmentar les visites a les pàgines de continguts. Es consideren pàgines de continguts les que tenen com a objectiu principal la presentació de material escrit, fotogràfic, audiovisual o de referència, mentre que no es consideren pàgines de continguts aquelles que tenen com a objectiu principal fomentar la visita presencial.

Durant les dues primeres setmanes de confinament, la consulta de pàgines de continguts es va duplicar en relació

amb les setmanes prèvies, i va continuar creixent fins a les setmanes cinquena i sisena, quan va començar a retrocedir.

Es va observar un fort augment de trànsit provinent de pàgines de temàtica educativa/familiar, així com de mitjans de comunicació i revistes, durant les dues primeres setmanes, cosa que denota l'esforç invertit en campanyes de comunicació en aquests mitjans.

Finalment cal ressenyar que segons l'Enquesta de Pràctiques Culturals a Catalunya relativa al 2020,⁽¹⁸⁾ el 7,2% de la població de Catalunya major de 14 anys declara que ha vist una activitat durant el confinament enregistrada o programada especialment per l'ocasió per museus, galeries d'art o sales d'exposicions.

Notes

1. Servei de Museus (2020). "Valoració de les afectacions del virus SARS CoV-2 en els museus de Catalunya. Primers resultats".
<https://cultura.gencat.cat/ca/temes/museus/espai-covid-19.-recursos-per-al-sector-museistic/impacte-de-la-covid-19-als-museus/>.
2. https://cultura.gencat.cat/web/.content/dgpc/museus/01-inici/covid-19/llista_index/01_normativa/05_20200703_Departament-de-Cultura_Pla-Represa-Museus.pdf.
3. Servei de Museus (2020). "Valoració de les afectacions del virus SARS CoV-2 en els museus de Catalunya. Primers resultats".
<https://cultura.gencat.cat/ca/temes/museus/espai-covid-19.-recursos-per-al-sector-museistic/impacte-de-la-covid-19-als-museus/>.
4. <https://www.lavanguardia.com/cultura/20200610/481700182502/pepe-serra-mnac-debate-museos-financiacion-politica-cultural.html>.
5. "Impacte de la covid-19 en la freqüentació dels equipaments patrimonials de Catalunya. Març 2020". Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya.
<http://observatoripublics.icrpc.cat/cat/projectes/impacte-covid-19-en-la-frequentacio-equipaments-patrimonials-2020.html>.
6. "Museus de Barcelona: Les persones visitants als museus l'any de la covid. Dades 2020". Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura.
<https://barcelonadadescultura.bcn.cat/perfil-del-public-dels-museus-enquesta-2020/>.
7. "Museus que van incrementar visitants l'agost de 2020 respecte 2019. Anàlisi de casos. Març 2021". Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya.
<http://observatoripublics.icrpc.cat/cat/projectes/museus-i-equipaments-patrimonials-que-van-augmentar-public-lagost-2020-respecte-2019.html>.
8. "Museus de Barcelona: Les persones visitants als museus l'any de la covid. Dades 2020". Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura.
<https://barcelonadadescultura.bcn.cat/perfil-del-public-dels-museus-enquesta-2020/>.
9. "Museus de Barcelona: Les persones visitants als museus l'any de la covid. Dades 2020". Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura.
<https://barcelonadadescultura.bcn.cat/perfil-del-public-dels-museus-enquesta-2020/>.

10. <https://www.observatoriturisme.barcelona/ca/not%C3%ADcies/durant-el-maig-del-2022-els-turistes-que-han-visitat-la-destinaci%C3%B3-barcelona-primer-vegada>.
11. “Impacte de la covid-19 en la freqüentació dels públics escolars dels equipaments patrimonials de Catalunya. Març 2021”.
<http://observatoripublics.icrpc.cat/cat/projectes/impacte-de-la-covid-19-en-la-freqentacio-dels-publics-escolars.html>.
12. “Culture Track, Culture+Community in a time of crisis”. La Placa Cohen i Slover Linett.
<https://culturetrack.com/research/covidstudy/>.
13. “Between Lockdowns: Attendance by Audience Spectrum Types & Attendance by Distance”. The Audience Agency. <https://www.theaudienceagency.org/evidence/covid19/audience-spectrum-between-lockdowns>.
14. “Estudio sobre el impacto de la covid-19 en el público de los museos”. Laboratorio Permanente de Públicos de Museos.
https://www.libreria.culturaydeporte.gob.es/libro/estudio-sobre-el-impacto-de-la-covid-19-en-el-publico-de-los-museos_8881/.
15. “Estudio sobre el impacto de la covid-19 en el público de los museos”. Permanent Laboratory of Museum Audiences.
https://www.libreria.culturaydeporte.gob.es/libro/estudio-sobre-el-impacto-de-la-covid-19-en-el-publico-de-los-museos_8881/.
16. “Avaluació de l’ús de l’oferta digital del patrimoni cultural a Catalunya durant la covid-19”. OPPCC, maig 2020.
<http://observatoripublics.icrpc.cat/cat/projectes/avaluacio-de-lus-de-loferta-digital-del-patrimoni-cultural-a-catalunya-durant-la-covid19.html>.
17. “Anàlisi dels continguts consultats a les pàgines web dels museus i d’indicadors de xarxes socials durant el confinament de la covid-19. Octubre 2020”.
<http://observatoripublics.icrpc.cat/cat/projectes/analisi-dels-continguts-consultats-a-les-pagines-web-dels-museus-i-dindicadors-de-xarxes-socials-durant-el-confinament-de-la-covid-19.html>.
18. Observatori dels Públics del Patrimoni Cultural de Catalunya (2021). “Enquesta de participació cultural a Catalunya 2020. Museus i altres centres expositius i afectació de la covid-19”.
<http://observatoripublics.icrpc.cat/cat/projectes/enquesta-de-participacio-cultural-a-catalunya-2020-museus-i-al-tres-centres-expositius-i-afectacio-de-la-covid-19.html>.